

УДК 343.9

С.П. Митич,
начальник відділення розслідування злочинів у сфері
службової діяльності слідчого відділу Голосіївського управління поліції
Головного управління Національної поліції у м. Києві, м. Київ

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ, ЩО ВЧИНЯЄ ЗЛОЧИН У СФЕРІ ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ОБІГУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Стаття присвячена розгляду основних кримінологічних ознак особи злочинця, що вчиняє злочин у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів. Зокрема, обґрунтовується, що знання цих ознак та особливостей осіб злочинців дозволить більш цілеспрямовано розробити ефективні заходи з попередження злочинів зазначеної категорії. Крім того, наголошено, що дані про особу злочинця є невід'ємною складовою кримінологічної характеристики злочинів, які вчиняються у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів.

У процесі дослідження особи злочинця, що вчиняє злочин у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів, з'ясовано, що зазначені злочини переважно вчиняють особи, наділені специфічними властивостями у вигляді знань в області фармацевтики. Доведено, що здебільшого злочинці-виробники фальсифікованих лікарських засобів, як правило, є професіоналами у фармацевтичній галузі.

У статті обґрунтовується, що з метою створення перешкод для викриття правоохоронними органами злочинної діяльності у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів такі особи нерідко для прикриття своєї злочинної діяльності створюють фіктивні підприємства, які нібито легально виготовляють лікарські засоби, або які фальсифікують процедури доклінічного вивчення лікарських засобів, або здійснюють оптову та роздрібну торгівлю лікарськими засобами без наявності ліцензії та/або незареєстрованими лікарськими засобами тощо.

У результаті вивчення та узагальнення кримінологічних ознак осіб злочинців, що вчиняють злочини у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів, визначено, що найбільш масовою групою таких злочинців є особи, які здійснюють виготовлення (виробництво), придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту, збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів. За родом злочинних дій цих осіб було поділено на групи: виготовлювачі фальсифікованих лікарських засобів, перевізники (у тому числі, які здійснюють контрабанду фальсифікованих лікарських засобів), зберігачі та збувальники завідомо фальсифікованих лікарських засобів.

У статті також наведена класифікація злочинців, які здійснюють виготовлення (виробництво), придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту, збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів, за розподілом ролей в організованих злочинних групах.

Наприкінці статті узагальнюється кримінологічна характеристика осіб злочинців, які вчиняють злочини у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів, та наголошується, що завдяки цьому можна розробити та застосувати на практиці дієві заходи щодо попередження злочинів у фармацевтичній галузі.

Ключові слова: особа злочинця, фальсифіковані лікарські засоби, кримінологічна характеристика злочинів, фармацевтика, доклінічне вивчення лікарських засобів, контрабанда фальсифікованих лікарських засобів, лікар, фармацевт (фармаколог), латентні злочини, організовані злочинні групи.

Статья посвящена рассмотрению основных криминалогических признаков личности преступника, совершающего преступление в сфере производства и обращения лекарственных средств. В частности, обосновывается, что знание этих признаков и особенностей личности преступников позволит более целенаправленно разработать эффек-

тивніе мери по предупреждению преступлений указанной категории. Кроме того, отмечено, что данные о личности преступника являются неотъемлемой составной частью криминологической характеристики преступлений, совершаемых в сфере производства и обращения лекарственных средств.

В процессе исследования личности преступника, совершающего преступление в сфере производства и обращения лекарственных средств, установлено, что указанные преступления преимущественно совершают лица, наделенные специфическими свойствами в виде знаний в области фармацевтики. Доказано, что в большинстве случаев преступники-производители фальсифицированных лекарственных средств, как правило, являются профессионалами в фармацевтической отрасли.

В статье обосновывается, что с целью создания препятствий для разоблачения правоохранительными органами преступной деятельности в сфере изготовления и оборота лекарственных средств такие лица нередко для прикрытия своей преступной деятельности создают фиктивные предприятия, которые якобы легально изготавливают лекарственные средства, или которые фальсифицируют процедуры доклинического изучения лекарственных средств, или осуществляют оптовую и розничную торговлю лекарственными средствами без наличия лицензии и / или незарегистрированными лекарственными средствами.

В результате изучения и обобщения криминологических признаков личности преступников, совершающих преступления в сфере изготовления и оборота лекарственных средств, определено, что наиболее массовой группой таких преступников являются лица, осуществляющие изготовление (производство), приобретение, перевозку, пересылку, хранение с целью сбыта, сбыт заведомо фальсифицированных лекарственных средств. По роду преступных действий эти лица были разделены на группы: изготовители фальсифицированных лекарственных средств, перевозчики (в том числе, осуществляющие контрабанду фальсифицированных лекарственных средств), хранители и сбытчики заведомо фальсифицированных лекарственных средств.

В статье также приведена классификация преступников, осуществляющих изготовление (производство), приобретение, перевозку, пересылку, хранение с целью сбыта, сбыт заведомо фальсифицированных лекарственных средств, с распределением ролей в организованных преступных группах.

В конце статьи обобщается криминологическая характеристика личности преступников, совершающих преступления в сфере изготовления и оборота лекарственных средств, и отмечается, что благодаря этому можно разработать и применить на практике действенные меры по предупреждению преступлений в фармацевтической отрасли.

Ключевые слова: личность преступника, фальсифицированные лекарственные средства, криминологическая характеристика преступлений, фармацевтика, доклиническое изучение лекарственных средств, контрабанда фальсифицированных лекарственных средств, врач, фармацевт (фармаколог), латентные преступления, организованные преступные группы.

Особа злочинця у кримінології розуміється як широке поняття, яке виражає соціальну суть особи, складний комплекс ознак, властивостей, зв'язків, відносин, її моральний і духовний світ, взяті у розвитку, взаємодії із соціальними та індивідуальними життєвими умовами [1, с. 90–91], тією чи іншою мірою визначивши вчинення злочину. Як слушно зазначає О.Г. Кулик [2, с. 98], вивчення особи злочинця є необхідним як для визначення основних закономірностей детермінації злочинності, так і для розроблення заходів запобігання їй.

Проблема вивчення особи злочинця потребує всебічного дослідження для виявлення закономірностей злочинної поведінки, злочинності як масового явища, їх зумовленості та розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо протидії злочинності [3, с. 15].

Вітчизняні кримінологи поділяють основні кримінологічні ознаки особи злочинця на чотири основні групи: соціально-демографічні, кримінально-правові, соціальні ролі і статус, морально-психологічні характеристики [4, с. 96–97]. При цьому під соціальною роллю особи злочинця ми розуміємо результат взаємодії соціальних

факторів та внутрішнього світу особи. Вивчення особистості злочинця також вимагає дослідження психологічного механізму його протиправної поведінки, мотивів вчинення ним злочину, індивідуальних психологічних та соціальних чинників у формуванні протиправної поведінки особи злочинця.

Соціально зумовлені ознаки особи злочинця об'єднує те, що всі вони не є вродженими, а є продуктом соціалізації особистості, тобто взаємодії із соціальним середовищем вихідних властивостей особи злочинця, що виражають якісно-кількісну визначеність людини [5, с. 13].

Отже, для того, щоб зрозуміти причини вчинення злочинів певними особами, передусім слід комплексно вивчити найбільш інформативні соціально-демографічні, соціально-рольові та морально-психологічні характеристики цих осіб. Тому разом із загальними рисами, які характеризують особистість злочинця, важливим є вивчення та пізнання ознак та характеристик, притаманних певним групам злочинців [6, с. 95]. Так, особи, які вчиняють злочини у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів, мають свої відмінні риси. Знання цих особливостей дозволить більш цілеспрямовано розробити ефективні заходи з попередження злочинів зазначеної категорії.

Крім того, дані про особу злочинця є невід'ємною складовою кримінологічної характеристики злочинів, що вчиняються у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів.

Насамперед, слід наголосити, що злочини у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів переважно вчиняють особи, наділені специфічними властивостями у вигляді знань в області фармацевтики. Такими особами, як правило, є працівники фармацевтичних підприємств, до їх професійних обов'язків входить здійснення діяльності, пов'язаної або з виготовленням, або з подальшим обігом лікарських засобів. Ці особи мають досить високий соціальний статус, оскільки мають спеціальні знання, переважно вищу освіту, певний досвід роботи у фармацевтичній галузі.

Водночас, незважаючи на такий значний соціальний статус, особи, які вчиняють злочини у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів, мають певні дефекти у правосвідомості, негативне ставлення до моральних цінностей, що призводить до задоволення ними своїх потреб антигромадським шляхом, вчиняючи суспільно небезпечні діяння у зазначеній сфері діяльності. Практично всі особи, що вчиняють злочини у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів, вирізняються негативним або байдужим ставленням до додержання правових норм, вибором незаконних засобів задоволення особистих потреб.

Для того, щоб злочинна діяльність у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів не була викрита співробітниками правоохоронних органів, такі особи нерідко для прикриття своєї злочинної діяльності створюють фіктивні підприємства, які нібито легально виготовляють лікарські засоби, або фальсифікують процедури доклінічного вивчення лікарських засобів, або здійснюють оптову та роздрібну торгівлю лікарськими засобами без наявності ліцензії та/або незареєстрованими лікарськими засобами тощо.

Особливу увагу слід приділити вивченню кримінологічних ознак осіб, що здійснюють виготовлення (виробництво), придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту, збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів, які є найбільш масовою групою злочинців, що вчиняють злочини у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів.

За родом злочинних дій цих осіб можна поділити на групи: виготовлювачі фальсифікованих лікарських засобів, перевізники (у тому числі, які здійснюють контрабанду фальсифікованих лікарських засобів), зберігачі та збувальники завідомо фальсифікованих лікарських засобів.

При цьому переважна більшість фальсифікованих лікарських засобів виготовляється на легально діючих фармацевтичних підприємствах. Таким чином, здебільшого злочинці-виробники фальсифікованих лікарських засобів, як правило, є професіоналами у фармацевтичній галузі, оскільки володіють спеціальними знаннями. Особи, які зберігають або здійснюють перевезення, пересилання фальсифікованих лікарських засобів, часто не володіють такими знаннями [6, с. 98]. Збут фальсифі-

кованих лікарських засобів відбувається, як правило, в аптечних або медичних установах [6, с. 98]. У цьому випадку розповсюджувачі фальсифікованих лікарських засобів мають фармацевтичну або медичну освіту.

Вивчення судової практики за кримінальними провадженнями, відкритими за фактами фальсифікації та обігу фальсифікованих лікарських засобів (ст. 321-1 Кримінального кодексу України (КК) (“Фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів”)), показало, що найчастіше організатором вчинення такого злочину є особа з медичною або фармацевтичною освітою (лікар, фармацевт (фармаколог), провізор, ветеринар) [7, с. 181; 8, с. 111].

Як свідчить правозастосовна практика, зазвичай фальсифікація лікарських засобів та обіг фальсифікованих лікарських засобів здійснюються за попередньою змовою групою осіб [3, с. 17; 5, с. 14], хоча злочин може вчинюватися й однією особою. При цьому вчинення фальсифікації лікарських засобів та їх обігу у складі організованої групи є найбільш латентним і суспільно небезпечним [9, с. 60].

Згідно з даними Єдиного звіту про кримінальні правопорушення в державі (форма №1) за ст. 321-1 КК:

- у 2013 р. – із облікованих 27 кримінальних правопорушень – 14 злочинів вчинені групою осіб;
- у 2014 р. – із облікованих 12 злочинів лише одне кримінальне правопорушення вчинене групою осіб;
- у 2015 р. – взагалі не виявлені злочини за ст. 321-1 КК;
- у 2016 р. – із облікованих 25 злочинів тільки одне кримінальне правопорушення вчинене групою осіб;
- у 2017 р. – ні один із облікованих 18 злочинів не вчинений групою осіб;
- за січень-травень 2018 р. – ні один із облікованих 15 злочинів не вчинений групою осіб.

Крім того, у 2011 та 2012 рр. взагалі не виявлені злочини, відповідальність за які передбачена ст. 321-1 КК, незважаючи на те, що кримінальна відповідальність за фальсифікацію або обіг фальсифікованих лікарських засобів була встановлена у 2011 р.

Проте за ст. 321-2 КК (“Порушення встановленого порядку доклінічного вивчення, клінічних випробувань і державної реєстрації лікарських засобів”) з 2013 р. до травня 2018 р. викриті одиничні випадки вчинення (одноособово) кримінальних правопорушень. Крім того, у 2011 та 2012 рр. також не виявлені злочини, відповідальність за які передбачена ст. 321-2 КК.

У цілому кримінальних проваджень, відкритих за ст. 321-1 КК, закінчених у суді обвинувальним вироком, налічують одиниці. Більшості фальсифікаторів лікарських засобів вдається втекти від відповідальності.

Водночас судова статистика за ст. 321-2 КК з 2012 до 2017 рр. взагалі відсутня. Тобто за цією статтею КК за цей період взагалі не було засуджених.

За розподілом ролей в організованих злочинних групах злочинців, що здійснюють виготовлення (виробництво), придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту, збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів, можна поділити на [5, с. 15]:

- організаторів кримінального бізнесу (у тому числі консультантів або інтелектуальних лідерів) – осіб злочинців, які контролюють обіг фальсифікованих лікарських засобів від їх виробництва до реалізації: укладають договори, організують постачання нелегальної продукції до місця знаходження оптового продавця, керують діяльністю зі створення фіктивних підприємств для прикриття протизаконної діяльності, часто власноруч очолюють подібні фіктивні комерційні структури. Крім того, здебільшого ці особи є одруженими, соціально захищеними, матеріально забезпеченими, мають певний соціальний статус. Зазначені особи в основному мають завищені претензії, для задоволення яких ігнорують певні правові норми. Організатором вчинення злочину переважно є особа з медичною або фармацевтичною освітою. Такі особи, безперечно, усвідомлюють можливість настання негативних наслідків від своїх протиправних дій;
- активних учасників – осіб злочинців, які безпосередньо виготовляють фальсифіковані лікарські засоби, відповідають за закупівлю сировини, витратних матеріалів

для виготовлення фальсифікованих лікарських засобів, за оптовий збут фальсифікату, займаються пошуком продукції, яка має попит, та пошуком місць, каналів продажу (у тому числі через Інтернет) і зберігання фальсифікованих лікарських засобів, займаються врегулюванням можливих конфліктів з посадовими особами державних органів.

Перші дві групи осіб злочинців переважно вирізняються високим рівнем розумового розвитку, значним обсягом знань щодо правового забезпечення та умов функціонування фармацевтичної галузі, життєвим досвідом, стриманістю, контактністю, холоднокровністю, передбаченням ситуації та здатністю творчо мислити. Організатори та активні учасники, як правило, мають організаційно-технічні можливості для вчинення злочинів у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів.

Такі особи здебільшого вчиняють злочин за задалегідь обдуманим чи відпрацьованим планом із розробленим механізмом вчинення злочину, нерідко – за попередньою змовою групою осіб. Часто ці особи застосовують витончений спосіб виготовлення та поширення фальсифікованих лікарських засобів – виготовляють фальсифіковані лікарські засоби на легально існуючих фармацевтичних підприємствах кустарним способом, а поширюють їх організовано – через мережу аптек і медичних закладів;

- побічних учасників – разових реалізаторів, водіїв, охоронців, які виконують разові малозначні завдання, активних учасників і керівників злочинних угруповань щодо перевезення, зберігання та збуту (розповсюдження серед споживачів) фальсифікованих лікарських засобів. Ці особи, як правило, втягуються організаторами у злочинну діяльність (приміром, з метою продажу фальсифікованих лікарських засобів), серед яких переважають особи безробітні, зрілого віку, з низькими доходами, з середньою освітою, а також із низьким рівнем знань щодо функціонування фармацевтичної галузі.

Як зауважує О.Г. Гук [5, с. 15; 9, с. 60], при вчиненні злочинів, пов'язаних із фальсифікацією лікарських засобів та їх подальшим обігом, організовані злочинні групи характеризуються низкою спільних ознак:

- оперативність передачі інформації;
- високий рівень конспірації (частина учасників залучена до такої діяльності одноразово й не поінформована щодо подробиць такої діяльності);
- високий рівень оперативності в розподілі фальсифікованої продукції по аптечних точках;
- організатори є активними учасниками, які координують увесь процес фальсифікації та обігу фальсифікованих лікарських засобів від початку до кінця, створюють комерційні структури для прикриття протизаконної діяльності.

Аналіз кримінальних проваджень цієї категорії дозволив дійти висновку, що до кримінальної відповідальності притягуються, як правило, виконавці злочинів, а організаторам вдається ухилитися від відповідальності [5, с. 15].

Для організаторів, що координують вчинення злочину у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів від початку й до кінця, характерним є високий освітній та інтелектуальний рівень, що має прояв у розробці та реалізації складних механізмів вчинення цих злочинів.

Організатори завчасно розробляють заходи з приховування та завуалювання вчинюваної ними злочинної діяльності у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів з метою забезпечення невразливості з боку державних контролюючих та правоохоронних органів, продумуючи місце розташування підпільного “цеху”, його технічну оснащеність, джерела надходження сировини, готових субстанцій, споживчої тари, дизайн упаковки фальсифікованих лікарських засобів, а також безпосередні способи виготовлення та розфасовки фальсифікатів тощо [10, с. 141–142]. Крім того, як правило, організатори злочинів у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів мають чітке уявлення про смаки споживачів, попит, обізнані щодо кон'юнктури фармацевтичного ринку.

Склад організованих груп, які вчиняють злочини у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів, як правило, досить невеликий – 3–10 осіб, що зумовлено прихованим характером діяльності, необхідністю тривалої кримінальної співпраці

співучасників, запобігання витоку інформації та залучення у злочинний бізнес випадкових та ненадійних, з погляду реалізації злочинного наміру, осіб [10, с. 142].

Ми підтримуємо думку Г.А. Варданян та І.В. Фірсова [10, с. 141], що у переважній більшості злочини у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів вчиняються у складі організованої злочинної групи, оскільки в сучасних умовах розвитку суспільства злочинцям-одинакам подібна злочинна діяльність не властива. Г.А. Варданян пояснює це тим, що “крім імітації високого ступеня зовнішньої схожості підроблених лікарських засобів зі справжніми аналогами, для цієї діяльності характерні не тільки великі обсяги виробництва, а й активна, тривала та стабільна експансія в легально існуючий фармацевтичний ринок, що вимагає наявності не тільки відповідної кваліфікації, а й ділових зв'язків у цьому сегменті... Фальсифікати лікарських препаратів... оптом поставляються на реалізацію в аптечні установи, які офіційно функціонують та мають ліцензії на право відповідної діяльності, а також у лікувально-профілактичні заклади, де лише поступово упродовж певного періоду часу збуваються в роздріб або реалізуються за прямим призначенням” [11]. Думку Г.А. Варданян побічно підтримує й О.Г. Гук, яка стверджує, приміром, що здебільшого особа злочинця при фальсифікації лікарських засобів та обігу фальсифікованих лікарських засобів є членом організованої групи [9, с. 61].

До складу злочинних груп, що діють у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів, входять особи, компетентні у сфері медицини, фармацевтики, що займають певне посадове становище у сфері легального обігу лікарських засобів або лікувально-профілактичних та аптечних установах [10, с. 142].

На основі вивчення слідчої та судової практики також слід проаналізувати соціально-демографічні ознаки особистості злочинця, що займається фальсифікацією та обігом фальсифікованих лікарських засобів: стать, вік, соціальне і посадове становище, професійну приналежність, освітній рівень, трудові функції, інтереси (схильності), наявність і відсутність постійного місця проживання тощо.

Зазвичай зазначені злочини вчиняють особи чоловічої статі [3, с. 16; 6, с. 99; 9, с. 57]. Крім того, як свідчать результати наукового дослідження О.Г. Гук [3, с. 17], більшість злочинців мають вищу, незакінчену вищу освіту (як правило, медичну та фармацевтичну) чи навчаються на очних і заочних відділеннях у вищих навчальних закладах; за місцем роботи та навчання зазначена категорія осіб характеризується в цілому позитивно, не має судимостей. Особи, які мають неповну середню, середню та середньо-спеціальну освіту, в основному займалися зберіганням, перевезенням та збутом фальсифікованих лікарських засобів; а особи, які мають незакінчену вищу та вищу освіту – виготовленням фальсифікованих лікарських засобів, керівництвом злочинною діяльністю, контролем над збутом фальсифікованих лікарських засобів, наданням психологічної підтримки, схилянням до вчинення злочинів [6, с. 100].

Вік злочинців коливається в досить значних межах: від 20 до 50 років [3, с. 16]. Максимальна питома вага злочинної активності припадає на вік від 30 до 39 та від 40 до 50 років [6, с. 99], тобто зазначені злочини переважно вчиняються особами зрілого віку. При цьому такі способи вчинення кримінального правопорушення, як виготовлення, перевезення, збут фальсифікованих лікарських засобів, вчиняють переважно злочинці у зрілому віці, так як зазначені способи вчинення злочину вимагають значних фінансових витрат, технічного забезпечення, витрат часу і фізичних сил, наявності відповідної освіти чи певних навичок і досвіду роботи [3, с. 16; 9, с. 57–58].

Як вже наголошувалось, в основному злочини у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів вчиняють особи з медичною або фармацевтичною освітою. Зазначені злочини здебільшого вчиняють міські жителі, при цьому не обов'язково з постійним місцем проживання та з громадянством України. Ці особи також переважно не мають постійного місця роботи.

Наявність спеціальної освіти, певних професійних навичок є обов'язковим для осіб, які відносяться до керівного персоналу компанії-виробника фальсифікованих лікарських засобів, для завідувача аптечним закладом та для уповноваженої особи суб'єкта господарювання. Тобто відповідна кваліфікація є в осіб, які відповідають за дотримання якісних показників при виробництві лікарських засобів або

безпосередньо здійснюють оптову (роздрібну) торгівлю лікарськими засобами [12, с. 86]. Не маючи фармацевтичної освіти, професійних навичок, знань, умінь, відповідної кваліфікації, умисно підробити лікарські засоби та реалізувати їх вкрай складно.

До цього слід додати, що осіб, які вчиняють фальсифікацію та обіг фальсифікованих лікарських засобів, за кримінологічною характеристикою можна віднести до загальнокримінального типу злочинців шахрайської спрямованості.

Спонукальним мотивом заняття злочинною діяльністю у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів є користь, а головною метою є комерційна ціль – отримання надприбутків. Особи злочинців, що вчиняють злочини у цій сфері діяльності, мають гіпертрофовані (завищені) потреби, що виражаються у прагненні при мінімальних витратах, приміром на виготовлення фальсифікованих лікарських засобів, отримати прибуток у величезних розмірах.

Морально-ціннісна система в особистості злочинців характеризується наявністю правового нігілізму, відсутністю особистої відповідальності, пріоритетом власного благополуччя над інтересами оточення, бідністю духовних інтересів.

Особи, що вчиняють злочини у фармацевтичній галузі, об'єктивно протистоять законним інтересам суспільства в цілому та нормативно встановленому порядку виготовлення та обігу лікарських засобів [6, с. 105].

Водночас особи злочинців переважно сприймають свою діяльність не як злочинну, а, передусім, як тінювий фармацевтичний бізнес, який стабільно приносить надприбутки [10, с. 141]. Як вірно відзначено О.Г. Гук у проведеній нею дисертаційній роботі, злочинці ігнорують ту обставину, що за таку діяльність передбачене покарання, і сподіваються, що їм вдасться уникнути кримінальної відповідальності [9, с. 57–58].

До моменту вчинення злочину у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів особи злочинців нерідко характеризувалися халатністю та недбалим ставленням до своїх професійних обов'язків на підприємствах-виробниках лікарських засобів, що призводило до порушення вимог щодо якості лікарських засобів.

У цілому злочини цієї категорії вчиняються як одноособово, так й у складі групи переважно особами, що не мають судимості.

Отже, кримінологічна характеристика особистості злочинців, що вчиняють злочини у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів, виглядає так: це переважно особи зрілого віку, які мають вищу або середньо-спеціальну медичну або фармацевтичну освіту, володіють знаннями у фармацевтичній та медичній галузях, раніше не були судимі, мають організаційно-технічні можливості для вчинення злочинів у фармацевтичній галузі, певний соціальний статус, корисливу мотивацію до вчинення цих злочинів, негативне ставлення до моральних цінностей, спотворення (деформацію) моральної та правової свідомості, системи ціннісних орієнтацій, зневагу до інтересів оточення, що призводить до задоволення ними своїх гіпертрофованих матеріальних потреб антигромадським шляхом. Здебільшого злочини у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів вчиняються у складі злочинної групи.

Надання зазначеної вище узагальненої характеристики особистості злочинця, що вчиняє злочини у сфері виготовлення та обігу лікарських засобів, дозволить розробити та застосувати на практиці дієві заходи щодо попередження злочинів у фармацевтичній галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінологія: учеб. / В.Г. Лихолоб, В.П. Филонов, О.И. Коваленко, А.Е. Михайлов; под ред. В.Г. Лихолоба, В.П. Филонова. Киев-Донецк, 1997. 398 с.
2. Кулик О. Кримінологічна характеристика осіб, які вчинили злочини в Україні: сучасні тенденції. Юридична Україна. 2013. № 7. С. 98–102.
3. Гук О.Г. Характеристика особи злочинця при розслідуванні фальсифікації лікарських засобів та обігу фальсифікованих лікарських засобів. URL: http://naiau.kiev.ua/nnipfekp/images/news/2015/05/kruglyi_stil/tezu.pdf#page=15. С. 15–18 (дата звернення: 10.01.2018).
4. Курс кримінології: Загальна частина: підручник: у 2 кн. / Джужа О.М., Михайленко П.П., Кулик О.Г. та ін.; за ред. О.М. Джужі. К.: Юрінком Інтер, 2001. 352 с.

5. Гук О.Г. “Особа злочинця” як один із структурних елементів криміналістичної характеристики при розслідуванні фальсифікації лікарських засобів та обігу фальсифікованих лікарських засобів. Часопис Академії адвокатури України. 2015. № 1(26). Т. 8. С. 11–16.
6. Третьякова Е.И. Оборот фальсифицированных лекарственных средств: уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия: дисс. ... канд. юрид. наук. Иркутск, 2016. 263 с.
7. Коваленко І.А. Фальсифікація лікарських засобів та обіг фальсифікованих лікарських засобів: склад злочину. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2014. № 7. С. 180–183.
8. Мельничук В.М. Суб'єктивні ознаки фальсифікації лікарських засобів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2014. № 11. Т. 2. С. 111–113.
9. Гук О.Г. Розслідування фальсифікації лікарських засобів та обігу фальсифікованих лікарських засобів: дис. ...канд. юрид. наук. Київ, 2016. 204 с.
10. Фирсов И.В. Незаконный оборот медицинской продукции: уголовно-правовое исследование: дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2016. 208 с.
11. Варданян Г.А. Криминалистически значимые особенности организованных групп, осуществляющих серийное производство и оборот фальсифицированных лекарственных средств, как информационный ориентир для организации раскрытия и расследования указанных преступлений. Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки. 2014. № 3–2. С. 97–102.
12. Станкевич Е. Проблемные вопросы исследования субъекта фальсификации лекарственных средств или обращения фальсифицированных лекарственных средств. URL: <http://www.legeasviata.in.ua/archive/2017/6-2/19.pdf>. С. 83-86 (дата звернення: 16.01.2018).

REFERENCES

1. Likholob, V.H, Filonov, V.P., Kovalenko, O.I. and others, 1997, Kriminologiya. “Criminology”: textbook / editors Likholob, V.H, Filonov, V.P., Kiev-Donetsk, 398 p. [in Russian].
2. Kulik, O., 2013, Kryminologichna kharakterystyka osib, jaki vchynyly zlochyny v Ukraini: suchasni tendenciji. Criminological Characteristics of Persons who Committed Crimes in Ukraine: Modern Tendencies. Legal Ukraine 7, 98–102 [in Ukrainian].
3. Huk, O.H., Kharakterystyka osoby zlochynca pry rozsliduvanni falshyfikaciji likarsjkykh zasobiv ta obighu falshyfikovanykh likarsjkykh zasobiv. “Characteristics of the Offender in Investigating the Falsification of Drugs and the Circulation of Counterfeit Medicines”. URL: http://naiau.kiev.ua/nnipfekp/images/news/2015/05/kruglyi_stil/tezu.pdf#page=15, Pp. 15-18. (Date of Application: 10.01.2018) [in Ukrainian].
4. Dzhuzha, O.M., Mykhailenko, P.P., Kulyk, O.G. etc., 2001, Kurs kryminologiji: Zagalna chastyna. “Course of Criminology. General Part”: textbook: in 2 books / editor Dzhuzha O.M. K.: Yurinkom Inter. 352 p. [in Ukrainian].
5. Huk, O.H., 2015, “Osoba zlochynca” jak odyin iz strukturnykh elementiv kryminalistychnoji kharakterystyky pry rozsliduvanni falshyfikaciji likarsjkykh zasobiv ta obighu falshyfikovanykh likarsjkykh zasobiv. “Personality of the Offender” as One of the Structural Elements of Forensic Characteristics in the Investigation of Drug Falsification and the Circulation of Counterfeit Medicines”, Journal of the Academy of Advocacy of Ukraine 1 (26). Vol. 8, P. 11–16 [in Ukrainian].
6. Tretiakova, Y.I., 2016, Obrorot falsifitsirovannykh lekarstvennykh sredstv: ugolovno-pravovye i kriminologicheskie problemy protivodeystviya. “Turnover of Counterfeit Medicines: Criminal Legal and Criminological Problems of Counteraction”: thesis ... cand. of legal sciences, Irkutsk, 263 p. [in Russian]
7. Kovalenko, I.A., 2014, Falshyfikacija likarsjkykh zasobiv ta obigh falshyfikovanykh likarsjkykh zasobiv: sklad zlochynu. “Falsification of Medicines and Circulation of Counterfeit Medicines: Corpus Delicti”, Scientific Herald of the International Humanitarian University 7, 180–183 [in Ukrainian].
8. Melnichuk, V.M., 2014, Sub'jektyvni oznaky falshyfikaciji likarsjkykh zasobiv. “Subjective Signs of Falsification of Medicines”, Scientific Herald of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence 11. Vol. 2, 111–113 [in Ukrainian].
9. Huk, O.H., 2016, Rozsliduvannja falshyfikaciji likarsjkykh zasobiv ta obighu falshyfikovanykh likarsjkykh zasobiv. “Investigation of Falsification of Medicines and Circulation of Counterfeit Medicines”: thesis ... candidate of legal sciences. Kyiv, 204 p. [in Ukrainian].
10. Firsov, I.V., 2016, Nezakonnyy obrorot meditsynskoy produktsii: ugolovno-pravovoe issledovanie. “Illicit Turnover of Medical Products: Criminal Law Study”: thesis ... candidate of legal sciences. Moscow, 208 p. [in Russian].
11. Vardanian, H.A., 2014, Kriminalisticheski znachimye osobennosti organizovannykh grupp, osushchestvlyayushchikh seriyne proizvodstvo i obrorot falsifitsirovannykh lekarstvennykh sredstv, kak informatsionnyy orientir dlya organizatsii raskrytiya i rassledovaniya ukazannykh prestupleniy. “Criminalistic Features of Organized Groups Carrying out Serial Production and Circulation of Counterfeit Medicines as an Information Reference Point for Organizing the Disclosure and Investigation of these Crimes”. Proceedings of the Tula State University. Economic and Legal Sciences 3–2, 97–102 [in Russian].
12. Stankevich, Y. Problemnye voprosy issledovaniya subekta falsifikatsii lekarstvennykh sredstv ili obrashcheniya falsifitsirovannykh lekarstvennykh sredstv. “Problematic Issues of Studying the subject of Drug Falsification or Circulation of Falsified Medicinal Products”. URL: <http://www.legeasviata.in.ua/archive/2017/6-2/19.pdf>. Pp. 83–86. (Date of Application: 16.01.2018) [in Russian].

UDC 343.9

Mytych S.P.,
Chief of the Department of the Investigation of Crimes in the Field of
Offices of the Investigation Department of the Holosiivskyi Police
Department of the Main Directorate of the National Police in Kyiv, Kyiv

CHARACTERISTIC OF THE PERSONALITY OF THE OFFENDER, COMMITTING AN OFFENSE IN THE SPHERE OF MANUFACTURING AND CIRCULATION OF MEDICINAL PRODUCTS

Paper is devoted to the consideration of the main criminological characteristics of the identity of the offender who commits a crime in the production and circulation of medicines. In particular, it is substantiated that knowledge of these signs and personality characteristics of criminals will allow for more purposeful development of effective measures to prevent crimes in this category. In addition, it is noted that the identity of the offender is an integral part of the criminological characteristics of crimes committed in the production and circulation of medicines.

In the process of researching the identity of a criminal who commits a crime in the production and circulation of medicines, it has been established that these crimes are mainly committed by persons endowed with specific properties in the form of knowledge in the field of pharmaceuticals. It is proved that in most cases, criminals who produce counterfeit medicines are usually professionals in the pharmaceutical industry.

Paper substantiates that, in order to create obstacles for law enforcement agencies to expose criminal activities in the manufacture and circulation of medicines, such persons often create fictitious enterprises, which allegedly legally manufacture medicines, or which falsify preclinical studies of medicines, to cover up their criminal activities, or carry out wholesale and retail trade in medicinal products without a license and / or unregistered medicines.

As a result of the study and synthesis of criminological characteristics of the identity of criminals who commit crimes in the field of manufacturing and trafficking of medicines, it is determined that the most massive group of such criminals are persons engaged in manufacturing, purchasing, transporting, shipping, storing for sale, marketing knowingly counterfeit medicines. By the nature of criminal activities, these individuals were divided into groups: manufacturers of counterfeit medicines, carriers (including those who smuggled counterfeit medicines), custodians and distributors of knowingly counterfeit medicines.

Paper also provides a classification of criminals engaged in manufacturing, purchasing, transporting, shipping, storing for the purpose of selling, selling knowingly counterfeit medicines, with the distribution of roles in organized criminal groups.

At the end of the paper, the criminological characteristics of the identity of criminals who commit crimes in the field of manufacturing and trafficking of medicines are summarized, and it is noted that due to it, it is possible to develop and put into practice effective measures to prevent crimes in the pharmaceutical industry.

Keywords: the identity of the offender, falsified medicines, criminological characteristics of crimes, pharmaceuticals, preclinical study of medicines, smuggling of counterfeit medicines, doctor, pharmacist (pharmacologist), latent crimes, organized criminal groups.

Отримано 04.04.2018.